

***A BIOGAZDÁLKODÓK, MINT A SZÉKELYFÖLDI
AGRÁRINNOVÁCIÓ AKTORAI***

***ORGANIC FARMERS AS ACTORS
OF SZEKLER AGRARIAN INNOVATION***

KOVÁCS JUDIT-TÜNDE

Debreceni Egyetem, Debrecen, Magyarország/Csíkszereda, Románia

jutka_tunde@yahoo.com

Abstract

Tanulmányom témája a székelyföldi biogazdálkodók agrárinnovációs szerepének vizsgálata. Kutatásom tizennyolc biogazdával készített interjúra alapozódik. Az ezekre vonatkozó információkat három kategória szerint elemzem. Kutatásom eredményeim azt mutatják, hogy a biogazdálkodás terén megjelenő innovációk nem térségi kontextusból termelődtek ki, ezért a társadalmi környezet számára idegennek tűnnek. A térség fejlesztése szempontjából fontos kérdésnek mutatkozik az, hogy a térségen kívüli forrásból táplálkozó innováció az adott térségben milyen módon, milyen mértékben kerül társadalmi elfogadásra.

Kulcsszavak: agrárium, innováció, biogazdák

JEL besorolás: Q12, Q15

A székelyföldi agrárinnováció

Az utóbbi időben egyre inkább aktuálissá vált a székelyföldi agrárinnováció kérdésköre, amely alatt az agrárszektor megújulását értjük (Biró – Magyar, 2013). A székelyföldi társadalomban megfigyelhető egy olyan folyamat, mely a vidéki térség, a helyek felértékelődésére irányul, fontossá válik a vidék és a helyi értékek szerepe, kezd megerősödni a helyi identitástudat, és egy eddiginél szorosabb kapcsolat alakul ki ember és vidéki környezete között. Ugyanebben az időben globális szinten is megjelenik az igény az egészséges, helyileg előállított termékek iránt, mely kapocsként szolgál vidék és egyén között. Ezek a társadalmi változások jelentősek az agrárinnováció szempontjából, ugyanis székelyföldi léptékben az agrártevékenység a családi háztartások nagy részében valamilyen formában jelen

van. A háztartások jelentős hányada rendelkezik földtulajdonnal, melyek többnyire öröklés által jutottak birtokukba. Számos háztartás önfenntartó gazdálkodást folytat, vagy jövedelemkiegészítés, illetve pénzkiváltás céljából gazdálkodik (Biró - Laki, 2001).

Az utóbbi évtized során megnövekedett a térségben az újszerű egyéni kezdeményezések száma, s megnövekedett azoknak a programoknak a száma is, melyek támogatást nyújtottak a hasonló kezdeményezések megvalósításához. Jellemző példa erre a fiatal gazdákat támogató program, vagy a térségben működő LEADER támogatások gyakorlata.

Az agrárinnováció kérdéskörével foglalkozó szakmai csoport a következőképp határozza meg a folyamatot: „Minden olyan kezdeményezés, kísérlet, változás, amely túlmutat az elmúlt két évtized gyakorlatán, új utakat, megoldásokat keres. Ez lehet technológia kipróbálása/meghonosítása, új termékek előállítása, a termékek hozzáadott értékének növelése (pl. feldolgozás révén), új szakmai ismeretek térségbe való behozása, az agrárinnováció támogató szervezeti és intézményi keretek kiépítése, az agrártevékenység IT alapú megjelenítése, a marketing, PR és kommunikációs technikák alkalmazása, rendezvények-események szervezése, az innovatív kezdeményezések mediatizálása és mások” (Biró – Magyar, 2013. 12). Az agrárinnovációt egy folyamatnak tekintik, melynek sikerességéhez sok szereplő járul hozzá, ezzel is kiemelve a sokszínűségét és a működésének a nem felülről koordinált mivoltát. Joggal foglalkoztatja a szakértőket, hogy ezek az innováció folyamatok meddig lesznek képesek fennmaradni, követendő példaként szolgálni mások számára, valamint továbblépési lehetőségeket generálni a térségen belül. Az már bizonyos, hogy az ilyen jellegű alulról építkező kezdeményezések nagyban hozzájárulnak a térség fejlődéséhez, versenyképességének javításához, azonban az egyelőre nem ismert, hogy ez milyen mértékben valósul meg. Felmerül a kérdés, hogy ez a szűk réteg mennyire képes a társadalomban pozícionálni magát, figyelembe véve azt, hogy az agrárium, az agrártevékenység társadalmi megítélése térségi viszonylatban nem tekinthető kedvezőnek.

A székelgyföldi biogazdálkodók, mint újítók csoportja

A térségi biogazdálkodók csoportjának szakmai elemzéséhez hasznos kiindulópontot nyújt E. M. Rogers modellje (Rogers, 1983), illetve ezen belül az újítók csoportjának értelmezése. Az újítók csoportjára jellemző, hogy az elsők közt fogadja el az innovációkat, hajlandó nagyobb kockázatot vállalni a többi csoporthoz képest. Az átlagnál nyitottabb személyiséggel rendelkeznek, jobban érdeklődnek az innovatív kísérletek iránt. Kapcsolatrendszerük rendkívül széleskörű, nem korlátozódik kizárólag egy társadalmi csoportra. Az újítók csoportjának tagjai gyakran kommunikálnak egymással, tudástőkéjük általában magas. Ez a

csoport honosítja meg egy társadalmi rendszerben az innovációs gyakorlatot, mivel a határokon túlnyúló kapcsolatrendszerük segítséget nyújt abban, hogy az új információkat behozzák, meghonosítsák egy adott térségben (Rogers, 1983).

A biogazdálkodás a térségi agrárinnovációs folyamat egyik, de egyre inkább erősödő szegmense. A 2000-es éveket követően Romániában a biogazdálkodás egyike a legdinamikusabban fejlődő agrárinnovációs ágazatoknak (Milin, Fruja, n.d.). Amint a szerzők megjegyzik, hajlamosak vagyunk arra, hogy ami a mezőgazdasági tevékenységekben rejlő innovációs tartalmakat illeti, alábecsülően fogalmazzunk. Ebben a térségben is vannak már példák arra, amit a témával foglalkozó szakértők hangsúlyoznak: a családi gazdálkodások sikeresen elsajátították az innovációs gyakorlatot anélkül, hogy családi jellegükből veszítettek volna (Morgan – Murdock, 2000).

Biró A. Zoltán elemzése szerint a vizsgált térségben a biogazdálkodás két szinten is kifejti hatását. Elsősorban a biogazdák új, az eddigitől eltérő technológiát alkalmazva állítanak elő élelmiszert, tehát a tevékenységük innovatívnak tekinthető. Másodsorban, ezeknek a gazdáknak a megjelenése már önmagában is innovatív. Mivel a biogazdálkodás esetében az innováció két szinten fejti ki hatását, ezért szükségszerű, hogy különbséget tegyünk a biogazdák támogatása és az innovációs folyamat segítése közt (Biró, 2015). Mint minden innovációs folyamat, a székelyföldi agrárinnováció is sok szereplővel rendelkezik. A biogazdálkodás esetében egyértelműen kijelenthető, hogy a főszereplők a biogazdák, ám rajtuk kívül más térségi és térségen kívüli aktorok is részt vesznek a folyamatban.

A kutatás módszertana

A kutatásom módszertanának a kialakításakor számomra az volt az alapvető szempont, hogy olyan módszert találjak, mellyel a leghatékonyabban tudom a biotermesztők magatartását vizsgálni. Erre kiváló lehetőséget biztosított egy kutatás keretében, tizennyolc székelyföldi biogazdával készített interjú tartalmi elemzése. Az interjúk feldolgozása kvalitatív elemzés formájában történt. Az interjúk anyaga a Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány szakmai kötetsorozatának egyikében jelent meg (Biró – Magyar, 2015), az anyag aktuális képet kínál a gazdák szemléletmódjáról, a környezetükhöz való viszonyukról, a tevékenységük értékeléséről.

A feldolgozás első lépéseként részletesen végigolvastam az interjúk anyagát. Ezt követte egy szempontrendszer kialakítása, mely alkalmazása során a biogazdák társadalmi pozicionálódási kísérleteire vonatkozó információkat csoportosítani tudtam. A vizsgálati szempontrendszert a következőképp alakítottam ki. Három olyan kategóriát határoztam

meg, amelyekből a pozicionálódási kísérletekre tudtam következtetni. Az első kategóriába azokat az információkat csoportosítottam, melyek arra vonatkoztak, hogy a biogazdák honnan szereztek hírt a biogazdálkodásról. Mivel a térségben nem állnak rendelkezésre azok a szakmai és technológiai információk, melyek a biogazdálkodás működéséhez nélkülözhetetlenek, így a gazdáknak térségen kívülről kellett ezeket megszerezni. A második kategória a gazdák tudásszerzését foglalja magába, ide csoportosítottam minden olyan információt, mely a gazdák képzésével kapcsolatos, olyan adatokra kerestem rá az interjúanyagokban, melyekből kiderült, hogy van-e igénye a gazdának további ismereteket elsajátítani, mi motiválta a tanulásban, és milyen jellegű képzésekben részesült mindeddig. A harmadik kategóriával azokat az információkat jelöltem, melyek arra utalnak, hogy a gazda valamilyen módon próbálja magát, a tevékenységét igazolni, megmagyarázza, hogy ezt a tevékenységet miért folytatja. Ebben a kategóriában további alkategóriákat alakítottam ki, szám szerint hármat, melyek az alábbiak: külső tényezők, belső tényezők és szubjektív tényezők. A **külső tényezők**hez tartoznak azok az érvek, melyek azzal magyarázzák a biogazdálkodás folytatását, hogy valamilyen térségen kívüli példát követnek. A gazdák ebben a kategóriában a „máshol is így csinálják”, „máshol működik” típusú válaszokat adták. A **belső tényezők** alkategóriába a térségi adottságokkal kapcsolatos felsorolások kerültek, ezek olyan rendelkezésre álló erőforrások, adottságok, melyeket hatékonyan ki lehet használni a biogazdálkodás során, például: tiszta, szennyezéstől mentes környezet, jó minőségű földek stb. A **szubjektív** alkategória azokat az érveket sorakoztatja fel, melyek arra utalnak, hogy azért folytatnak biogazdálkodást ezek a térségi szereplők, mert nekik ez valamilyen formában elégtételt okoz, hozzájárul a személyes megelégedettség szintjük növeléséhez. Például itt a föld szeretetére, a hagyományokra, az általuk fontosnak tartott értékekre hivatkoznak. A kategóriák és alkategóriák kialakítása után kódlapokat készítettem, erre vezettem fel az egyes interjúkból kivonatolt szöveges információkat. A következőkben kategóriák szerint mutatom be a pozicionálódási gyakorlatokra tett kísérletekkel, lehetőségekkel, véleményekkel kapcsolatos információkat. Az idézett szövegrészekben belül a kiemelések a tanulmány szerzőjétől származnak.

Első információk

Az első kategóriába azokat az információkat soroltam, melyek arra vonatkoznak, hogy a biogazdák honnan szereztek az első információjukat a biogazdálkodással kapcsolatosan. Nyolc gazda esetében az első információk a biogazdálkodásról térségen kívülről származnak. A gazdák többsége magyarországi, svájci és németországi tapasztalatokról számol be.

A legtöbb példa Magyarországhoz köthető, ugyanis a nyelvi azonosság okán többen látogatnak az anyaországba, olyan példa is előfordul, hogy a kint élő rokonok hívják fel a biogazdálkodásra a figyelmet. „Én szerintem *Magyarországon hallottam első ízben*. Egy néném és egy bátyám ott él, sokat járunk ki hozzájuk, és ott hallottam én legelőször erről egy látogatás alkalmával. Emlékszem, hogy *ott már az üzletekben volt megjelenve biotermék*, s ott találkoztam ezzel, és ők is meséltek róla, hogy van ilyen.” (A. A.)

Több gazda is beszámol a különböző tapasztalatcserékről, melyek által hozzájutottak a gazdaságuk működtetéséhez szükséges információkhoz. A biogazdálkodók egy csoportja dolgozott Németországban, Svájcban, és ott találkozott ezzel az új szemléletű gazdálkodási formával. Hat gazda számol be arról, hogy a biogazdálkodással kapcsolatos első információit az internetről szerezte. Az internetes forrásokat is tekinthetjük úgy, mint egy kapocs a külvilággal, ezen a felületen megjelenő böngészők összeköttetésben vannak a világ más pontjain élőkkel, így újszerű kezdeményezésekkel hamarabb találkoznak, mint ahogy az újtás az adott országban vagy térségben megjelenik. Mindössze egy gazdának származnak az első információi újságból. Csupán kettőre tehető azoknak a gazdáknak a száma, akik a középiskolai tanulmányaik során találkoztak már a biogazdálkodás fogalmával. Nagy valószínűséggel kijelenthető, hogy a térségi oktatási intézmények nem tekintik prioritásnak a környezettudatos életmódra való nevelést és az ehhez szorosan kötődő biogazdálkodással kapcsolatos ismeretek beemelését a curriculumba. Egy gazdának származtak az első információi a médiából, mégpedig egy magyar közszolgálati televízió gazdasági műsorából. „Szinte napi rendszerességgel néztem a Duna Televízióban a *Gazdakör nevű műsort*, abban láttam többször olyan riportokat, s amit ezekben láttam, hallottam *az fogott meg, az indított el ezen az úton*, innen informálódtam. Amikor én kezdtem ennek utánakeresni, akkor még csak valami mozgolódásféle volt itt ilyen szempontból a környékünkön.” (N. L.)

Tehát ami a biogazdák információszerzését illeti a biogazdálkodás esetében, elmondhatjuk, hogy információik nagy részét térségen kívülről szerzik, a jelenlegi helyzet azt mutatja, hogy a térségben, a saját közösségben nem álltak rendelkezésükre azok az előzmények, tapasztalatok, gazdálkodási modellek, melyek segíthették volna őket a biogazdálkodási folyamat megalapozásában.

Tudásszerzés

A második kategóriába azok az információk kerültek, melyek arra vonatkoztak, hogy a gazdát mi ösztönözte a tudásszerzésre, milyen jellegű tanulmányokat folytatott, valamint tart-e igényt a továbbtanulásra. A tizenhét biogazdából tizenhét nem mezőgazdasági

végzettséggel rendelkezik, egy gazda végezte el tanulmányait, mint élelmiszeripari mérnök. „Mikor iskolába kezdtem járni, akkor bennem még nem volt kialakulva, hogy mégis merre menjek tovább, így szülői iránymutatásra **hálózati villanyszerelőnek kezdtem el tanulni**. Igaz, **nem szerettem**, de a továbbiakban annyira csak folytattam, hogy leérettségiztem, s akkor érettségi után fokozatosan bekapcsolódtam ilyen tanfolyamokba, ez a harmadik tanfolyam, amin részt veszek és a mezőgazdasághoz kapcsolódik.” (N. L.) Majdnem minden gazda más szakképesítéssel rendelkezik, vannak esetek, ahol valamilyen szinten kapcsolódnak a tanulmányok a bigazdálkodáshoz, természethez, például a környezetmérnök, erdész technikus, földrajztanár, ám ezek száma csekély. Ezek azért lényeges információk, ami a biogazdák pozicionálódását illeti, mert a saját szakmájukon kívül más jellegű ismereteket kellett szerezzenek ahhoz, hogy folytatni tudják az újszerű mezőgazdasági tevékenységet. Az új ismeretek elsajátítása pedig nem kevés energiába, anyagi ráfordításba és akaraterőbe került. Mivel a biogazdák ezzel a gazdálkodási formával kapcsolatos tudása mozaikszerűen épül fel, ezért nem hasonlítható össze. Mint az már az előző elemzési egységből kiderült, információik többségét térségen kívülről szerzik, az is egy hatalmas feladat számukra, hogy megtalálják azokat a forrásokat, ahonnan információhoz tudnak jutni. A másik lényeges munka, hogy a megszerzett információkat úgy adaptálják, hogy az a térségben érvényesíthető legyen.

Megállapítható, hogy a jelenlegi biogazdák többségének szülei vagy nagyszülei foglalkoztak mezőgazdasággal. A legtöbbjük családjában a mezőgazdaságnak hagyománya volt és önfenntartás céljából művelték. Bár a gazdák többsége nem mezőgazdasággal kapcsolatos tanulmányokat folytatott, ezeknek a családi vonatkozásoknak vélhetően szerepük volt abban, „visszatértek” az agrártevékenységhez, de most már új szemléletmód, új termelési technológia alapján.

A biogazdák kivétel nélkül kiemelték az új ismeretek szerzésének fontosságát a biogazdálkodás terén. „Én azon a véleményen vagyok, hogy **mindig tanulni kell**. Úgy gondolom, hogy ha ennek a tanfolyamnak a során ha két új dolgot tanulunk is meg, akkor azért már megérte jelentkezni.” (L. F.) Az interjúkból kiderült, hogy szívesen vesznek részt tapasztalatcseréken, képzéseken, örömmel veszik tudomásul, ha indul egy biogazdálkodással kapcsolatos képzés a térségben. Valószínű, hogy azért is ilyen nagymértékű a lelkesedésük a gazdáknak, mert a szükséges információk megszerzése során nehézségekbe ütköznek, ezek adódhatnak idegen nyelvi kompetenciák hiányából, de abból az okból is, hogy az információkat ők maguk kell megkeressék, az új készségek elsajátítása pedig egy jól megszervezett tanulási folyamatot feltételez.

Önlegitimációs folyamat

A harmadik kategória tartalmazza azokat az információkat, melyek a biogazdák önlegitimációs folyamatára irányulnak. A gazdák által felsorakoztatott érveket további három alkategóriába csoportosítottam, ezek a következők: külső, belső és szubjektív érvek. A külső érvek azokra az információkra vonatkoznak, melyek azt érzékeltetik, hogy a térségen kívül is létezik biogazdálkodás, s a más, idegen országbeli példák erősítik meg a hitét abban, hogy jó az, amivel foglalkozik. A belső érvek a térségen belüli adottságokra vonatkoznak, melyek lehetnek területi vagy környezeti adottságok. A harmadik, a szubjektív alkategória a biogazda személyes véleményeit foglalja magába, mégpedig azokat az információkat, melyekből kiderül, hogy számára miért fontos a biogazdálkodási gyakorlat folytatása.

A külső érvek közt nagy számban az Európai Unió támogatását említik a gazdák, valamint azt, hogy a nyugati országokban nagyon jól működnek a biogazdaságok. A gazdák azért magyarázzák hasonló érvekkel a tevékenységüket, mert abban bíznak, hogy ha a nyugati országokban életképes ágazattá tudta kinőni magát a biotermesztés, akkor térségünkben is előbb vagy utóbb ez be fog következni. Ha más külföldi gazdák is ezt a tevékenységet folytatják, és sikerrel teszik ezt, akkor a saját munkájukat se lehet alábecsülni, az övék is van annyira értékes, mint a nyugati gazdáké.

Külső érvként szerepel az a tényező is, hogy nyugati országokban van piaca a bioterméknek, értékelik és megbecsülik a bio élelmiszert, bio boltokat is nyitnak a jobb értékesítés céljából. Térségünkre ezt nem igazán jellemző, ezért magyarázzák a gazdák maguknak, hogy ha van egy réteg, aki értékeli, akkor jó irányba haladnak, mivel idővel térségünkben is ki fog alakulni a bio élelmiszer iránti igény. „Vállalni kell ezeket a követelményeket, mert előbb-utóbb csak meg fogja érni. Például *Németországban* a biogazda a termékeit *dupla áron el tudja adni*, mert ott értékelik. Ez itt is ki fog alakulni előbb-utóbb. Beszéltünk egy holland biogazdával, aki huszonöt éve ment ezen keresztül, és nálunk is így indult, hogy úgy tűnt, hogy nem volt az első években értelme. Mi azt nézzük, hogy ha *ott jól sikerült*, akkor reméljük, hogy itt is jól fog.” (L. F.)

A belső érvek kategóriájában a következőket említették a gazdák: a székelyföldi természeti adottságokra megfelelően rá lehet építeni a biogazdálkodást, mert ez egy természetes környezet, ami még nincsen megfertőzve és eredeti állapotában található, ezért egy egészséges állattartást és növénytermesztést lehet folytatni ebben a térségben, ami feltétele a biotermesztésnek. „Ezért is van, hogy a juhokat választottam, mert ugye több dokumentumfilm is igazolja, hogy *a Csíki-havasok legelői a legtisztább helyek* egész Európában, és van szerencsém itt legeltetni a juhaimat, ezeken a legelőkön.” (Cs. I.)

Ha léteznek térségünkben ezek az adottságok, akkor érdemes ezt kihasználni, ezzel is azt hangsúlyozva, hogy van értelme a biogazdálkodásnak Székelyföldön. „Viszont **a feltételeink nagyon adottak**, ezt nem szabadna elfelejteni. Hargita megyének nagy része gyepterület, kevés a szántó, gyepterületre pedig az ember nem szívesen szór ki műtrágyát, mert kevés a hatása. Nem látja azt a nagy hatást, amit a szántóföldeken, amikor megműtrágyázza, mert a műtrágyázott szántóföld kétszeres termést is tud adni. **Ezért maradnak tisztán a gyepterületeink**. Nagyon sok legelő van, amikkel kapcsolatban senki nem fogja venni a fáradságot, a pénzt és a fáradságot, hogy most megvegyeztessék a legelőt. Ezért van az, hogy **a legeltetett állatoktól tiszta terméket lehet kapni**. Feltételeink nagyon jók vannak, és biztos vagyok benne, hogy ezt valaki ki fogja használni.” (Cs. I.) A területek nagyságát is kiemelték, mint pozitívum, ugyanis a nagyobb, egy tömbben elhelyezkedő területeket könnyebben meg lehet művelni.

A szubjektív érvek nagyon sokszínűek, ebben a kategóriában a gazdák személyes véleményei nyilvánulnak meg, sokan bíznak a biogazdálkodás jövőjében, mivel egy fenntartható mezőgazdálkodási forma, de az egészséges élelmiszerek előállításának a fontosságát is többször kiemelik. „Mindenképp van értelme, ha nem tudsz növekedni, csak a családnak termelsz, akkor is megéri. Nem kimondottan a profit a lényeg, hanem az, hogy én s az ismerőseim s **a családom természetes, egészséges ételeket fogyaszt**. És persze az is számít, hogy ez számomra **megnyugtató**, másabb vagyok, kiegyensúlyozottabb, vidámabb, én ezt érzem magamon.” (K. E.) A biotermesztői életmód egy természetközeli, hagyományos kapcsolatot feltételez ember és táj, környezet között. A székelyföldi társadalomra jellemző ez a természet közeli életmód, mely generációról generációra öröklődik. Ez annak is tulajdonítható, hogy Székelyföld rurális vidék, többségben van a vidéki települések száma.

Egy másik gazda a következő érvekkel legitimálja a tevékenységét: „Hát, a férjem **szereti, ez az igazság**, és én is megtanultam mellette amit kell, a gépeket is használom, ha kell, mindent, a papír dolgokat is elvégezzük. De főleg az első és legfontosabb dolog, hogy ha már élelmiszerünk van, akkor az legyen bio. **Fontos a családuk egészsége, ez az elsődleges szempont**.” (F.I.)

A szubjektív érvek között a biotermékek magasabb árfekvésére is találunk utalásokat. Köztudott, hogy mivel a bio élelmiszereknek magasabb az előállítási költségük a konvencionális élelmiszerekhez képest, ez a többlet az árakban is megmutatkozik. A gazdák azon a véleményen vannak, hogy ha térségünkben van kereslet a biotermékek iránt, anyagi szempontokat tekintve is jövedelmező a biotermesztéssel foglalkozni. „Mi a ribizlivel meg vagyunk elégedve. Nagyon jól termel, nagyon jó fekvése van, és látjuk, hogy **sokan érdeklődnek utána**. Úgy látjuk, hogy **megéri ezzel azért foglalkozni**.” (B. Sz.)

Eredmények

Tanulmányomban a székellyöldi biogazdálkodókat mint az újítók (Rogers 1983) csoportját vizsgáltam. A vizsgálatom során tizennyolc interjúanyagot használtam fel, melyeket egy általam előzetesen kialakított kategóriarendszer mentén csoportosítottam, elemeztem. A kutatási eredményeim összefoglalásaként az alábbi megállapításokat fogalmazhatom meg.

A térségben az agrárjellegű innovatív kísérletek nagy számban jelennek meg, ezen belül a dolgozatomban tárgyalt biotermesztésben konkretizálódó innovációk száma is jelentős. A biogazdálkodás aktorai közül a termelők részéről felfedezhető egy törekvés arra vonatkozóan, hogy beépüljenek a társadalmi környezetükbe. Egy olyan szándék mutatkozik meg részükről, mely saját maguk elfogadtatását, az általuk folytatott gyakorlat ismertetését célozza meg. Ezek a törekvések egyedi, eseti kísérletek sokaságaként értelmezhetőek.

A térségi biogazdálkodás terén megjelenő innovációk nem térségi kontextusból teremlődték ki, ennek okán a társadalmi környezet számára idegennek tűnnek. Ezeknek a gyakorlatoknak az elfogadtatásuk nem magától értetődő, ezért nem jelent könnyű feladatot. Az elfogadtatást nem lehet csupán arra hivatkozva megoldani, hogy a társadalmunkban hagyományos élelmiszer előállítás folyt évszázadokon keresztül, mivel a tudatos biogazdálkodásnak térségünkben nincsen társadalmi előzménye. A tudatosság fontosságát emelném még egyszer ki, ugyanis a már jelenleg is működő családi gazdálkodási formától való elrugaszkodás, továbblépés nélkül nem beszélhetünk biogazdálkodásról.

A biogazdálkodásról szerzett első információkra, valamint a tudásszerzésre irányuló megfigyelések kiválóan szemléltetik, hogy a biogazdák innovatív gyakorlatai nem térségi indíttatásúak. A térségünkben folytatott innovatív biogazdálkodás innovációs tartalma és a tudásszerzés térségen kívülről származik. A rendkívül sokszínű egyedi kísérletek halmazára az alábbi jellemzők érvényesek:

- A biogazdákra jellemző, hogy kínálják a saját tevékenységüket, terméküket.
- A biogazdák megfogalmazzák a kapcsolatkereséssel kapcsolatos igényeket, és konkrét lépéseket is tesznek ennek irányába.
- A biogazdák rendszerint hivatkoznak a tevékenységükben fellelhető innovatív tartalomra, előszeretettel jelenítik meg az újszerűséget.
- A társadalmi elfogadtatásra irányuló kísérletek inkább egyéni jellegűek. Az egyéni megmutatkozások sok esetben a gazdát a társadalmi környezettől eltávolítják, környezetük különként tekint rájuk, a megmutatkozások oppozíciókat termelnek, nem a térséghez való kapcsolódásukat segítik elő.

A fentiekben összefoglalt érvekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az egyedi pozicionálódási törekvések halmaza egyelőre nem vezet az innovációs folyamat társadalmi elfogadásához.

Interjúk forráshelye a kiadványban (Biró – Magyar 2015)

A. A. 119-121.

Albert Antal, Csíkdánfalva, „Nagyon fontos újat tanulni, mert az segít a termelésben”

N. L. 165-169.

Nagy Loránd, Csíkmindszent, „Informálnak kell lenni...”

L. F. 154-160.

Lajos Ferenc, Csíkpálfalva, „Én azon a véleményen vagyok, hogy mindig tanulni kell”

Cs. I. 132-139.

Csató István, Csíkszereda, „Az otthoni gazdálkodást szeretném elvinni a bio irányba”

K. E. 149-153.

Kelemen Enikő, Csíkszereda, „Valahogy az emberek mentalitását kellene megváltoztatni...”

F. I. 138-142.

Fazakas Ibolya, Csíkmadaras, „Ha már élelmiszerünk van, akkor az legyen bio”

B. Sz. 128-131.

Both Szilárd, Csíkkarcfalva, „Úgy látjuk, hogy megéri ezzel foglalkozni...”

Irodalomjegyzék

Biró A. Z. – Magyar F. (szerk.) (2013): Vidék és versenyképesség. Agrárinnovációs helyzetkép a székelyföldi térségben. Csíkszereda, Státus Kiadó, 271 p.,

ISBN 978 606 8052 86 1

Biró A. Z. – Magyar F. (szerk.) (2015): Az innováció vonzásában. Biogazdálkodás a Székelyföldi térségben. Csíkszereda, Státus Kiadó. 245 p., ISBN 978 606 661 030 8

Laki L. – Biró A. Z. (2001): A globalizáció peremén. Kunhegyes térsége és a Csíki-medence az ezredfordulón. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete, 338 p.,

ISBN 963 9218 58 8

Milin, I. A. – Fruja, I. (n.d.): Agricultura ecologică pe plan mondial și în România.

[http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2006/economie-si-administrarea-](http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2006/economie-si-administrarea-afacerilor/38.pdf)

[afacerilor/38.pdf](http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2006/economie-si-administrarea-afacerilor/38.pdf), 2015.11.05.

Morgan, K. – Murdock, J. (2000): Organic vs. conventional agriculture: knowledge, power and innovation in the food chain. In: *Geoforum* Vol.2. No. 31: 159-173 p.,

ISSN 0016 7185

Rogers, E. M. (1983): *Diffusion of Innovations*. New York, The Free Press. 453 p.,

ISBN 002 926 650 5

Abstract

The topic of my paper is the analysis of the regional positioning practices and condition system of the Szekler organic farming. The methodology of my research consists of interview analyses. I discuss the positioning practices based on interviews taken with 18 biological farmers. I group the related pile of information into three categories. The results of my research show that the innovations I presented in the field of biological agriculture are not exploited from a regional context and this is the reason why they seem strange to the social environment. This positioning practice is important for biological farmers but it is not enough in itself for the innovative process to be accepted by the regional society.

Rezumat

Tema lucrării de față este analiza practicii de poziționare regională, respectiv a condiționărilor bioagriculturii în Secuime. Metoda cercetării o reprezintă analiza interviurilor realizate cu optsprezece bioagricultori pe tema practicilor lor de poziționare a inovațiilor. Aceste informații au fost grupate în trei categorii. Rezultatele analizei arată că inovațiile din domeniul cercetat – anume al bioagriculturii – nu au apărut în mod organic în mediul social local, motiv pentru care sunt receptate cu suspiciune. Practicile de acceptare a inovațiilor nu sunt de la sine înțelese, iar ca urmare, reprezintă o sarcină dificilă pentru actorii implicați. Practica de poziționare regională a inovațiilor este necesară dar nu și suficientă pentru bioagricultori.